

ГЛАВА XXXII

НОВОБЪЛГАРСКОТО ДВИЖЕНИЕ

Букурещки търговци и емигранти. — Историкътъ Юрий Венелинъ. — Априловъ и първото българско училище въ Габрово (1835). — Неофитъ Рилски. Развой на новобългарското училищно дѣло.

Почнатото отъ Паисия и Софрония дѣло за националното възраждане на българския народъ дълго време получавало подкрепа отъ политическитѣ събития въ началото на сегашния (XIX) вѣкъ. Голѣма заслуга тукъ иматъ българскитѣ търговци и емигранти, които, притежавайки не тъй голѣми сръдства, се заели да основаватъ народни училища. Това сж били габровскитѣ търговци Константинъ и Димитъръ Мустакови, които водѣли въ Букурещъ дѣлата на сръбския князъ Милошъ, Иванъ Добриовъ Бакалогу, Юрданъ Х. Геновичъ, архивниятъ чиновникъ Георги Пешаковъ отъ Видинъ (род. 1785 г.), писателтъ Анастасъ Стояновичъ отъ Кипилово при Котелъ († 1868 г.), Петъръ Сапуновъ отъ Тръвна, и най-сетне Василъ Неновичъ, който тргувалъ въ Букурещъ и въ Кронщадтъ. Къмъ тѣхния кръгъ принадлежалъ и младиятъ *Петъръ х. Беровичъ* или *Беронъ* отъ Котелъ (род. 1797 г., умрѣлъ, както разправятъ, отъ ржка на убиецъ въ 1871 г.). Той получилъ образованието си въ Букурещъ и Кронщадтъ, по-късно въ Мюнхенъ, а отъ 1832 до 1839 г. билъ окръженъ лѣкаръ въ Крайова; като направилъ голѣмо състояние, той си избралъ за постоянно мѣстожителище Парижъ. Въ Кронщадтъ (по слав. Брашовъ), гдето се намирало привилегировано общество „грѣцки“ търговци, повечето българи¹, той издалъ въ 1824 г. съ материална подкрепа на тамошния търговецъ Антонъ Ивановича български *букваръ*². Освенъ азбуката, тази книжка съдържала статии по физика и по естествена история съ рисунки. Въ България, въ която до това време въ попскитѣ училища нищо не виждали, освенъ псалтира и октоиха, този „рибенъ букваръ“ билъ посрещнатъ съ голѣма радостъ. Въ увода си съставителтъ рѣзко напада тогавашнитѣ училища, въ които децата подъ голѣмъ страхъ пакъ нищо не научаватъ, и препоръчва Бель-Ланкастеровата метода за обучение. И наистина, скоро тази метода се разпространила въ България (взаимно учителните школи, ἀλληλοδιδασκαλικά σχολαί).

Следъ появата на Беровия букваръ българската писменостъ почва бързо да се развива. Неновичъ напечаталъ въ Офенската университетска печатница, която тогава била почти монополизирала печатането на кирилски книги, въ 1825 г. библейска история, а въ 1826 г. — букваръ. Въ Букурещъ той самъ отворилъ славянско народно училище, което, обаче, скоро било затворено, защото той станалъ адвокатъ при Влашкия сенатъ (1831 г.) *Стояновичъ* издалъ съ сръдства на споменатия вече търговецъ Ивановичъ Хюбнеровитѣ библейски разкази (1825 г. два тома, преводъ отъ руски)³. *Сапуновъ* превелъ заедно съ монаха Серафимъ отъ Стара-Загора Новия заветъ и го